

(Björn Svärd Kommentarer, kritik, alternativ utifrån Med tanke på Gud av UJ)

Med tanke på Gud

En introduktion i religionsfilosofin (2008) av Ulf Jonsson

Kommentarer, kritik, alternativ

Björn Svärd

Introduktion, samtidigt innehållet i sammanfattning

"Med tanke på Gud" är en brett upplagd religionsfilosofisk översikt som behandlar mycket, bland annat trons sanningsfråga och kanske än tydligare relationen tro och förnuft. Författaren Ulf Jonsson (UJ) gör det dels i en historisk exposé, dels utifrån specifika frågeställningar, där inomkristna skiljaktigheter i gudsbetraktelsen tar en betydande plats.

Boken har fått namnet "Med tanke på Gud. En introduktion i religionsfilosofin". Mer överensstämmande med innehållet vore förslagsvis
"Gudstro och förnuft. En introduktion i religionsfilosofin med katolska utgångspunkter."

Går man till innehållet kan innehållet kapitel för kapitel bestämmas på följande sätt.
Generella bestämmningar om sanning, tro och vetande. (1 Sanning, tro och vetande)

Tron och förnuftet genom historien (2 Tron och förnuftet genom historien)

Tre sätt att attackera trons sanningsfråga, två kristet betingade och ett positivistiskt (3 Har tron en egen rationalitet?)

Två kristna hållningar till trons sanningsfråga. (4 Gör tron anspråk på sanning?)

Kristna sätt att tala om Gud (5 Gud, språket och verkligheten)

Argument för Guds existens (6 Att argumentera kring gudsfrågan)

"Med tanke på Gud" är svårläst dels på grund av den religionsfilosofiska terminologin, dels eftersom rubrikerna inte alltid faller ut av innehållet.

Några färdiga svar på den uppställda frågan om relationen tro och förnuft ges inte. Komprimerad till frågan om det förnuftiga i att tro på Guds existens hamnar UJ i hållningen att tron är möjlig men inte nödvändig.

Kontexten är katolsk om än ej ensidigt katolsk. Vad UJ förutsätter, men inte förmår fastställa, är att det i Thomas av Aquinos anda går att förena kristen tro med förnuft.

Vad tron på Gud står för är av UJ kyrkligt (katolskt) tillrättalagt. Tonvikten ligger mer på kristen tro som kyrklig lära i Thomas av Aquinos anda än på bibelteologisk fördjupning.

Gud bestäms utifrån läran om Gud. Vad begreppet Gud står för i framställningen spränger möjligheten till den jämförelse som åsyftas. Det ena (Gud) visar sig i UJ:s framställning vara en konstruktion gjord av människor, det andra "förnuft" låter sig däremot logiskt presenteras.

På den grunden är det för mig uppenbart att det först med stöd av trosbetingad apologetik går att förena tron på en sådan Gud med på förnuft grundade ställningstaganden. Den anhopning

av referenser och den för mig tidigare obekanta religionsfilosofiska terminologin gjorde att vägen var lång innan jag vågade dra den slutsatsen. Själv menar UJ att frågan är öppen och att det finns skäl att fortsätta att finna vägar där tro och vetenskap möts.

Min framställning skall i fortsättningen belägga hur jag kommit fram till de slutsatser jag ovan redovisat.

I Sanning, tro och vetande

I kapitlet presenteras generella bestämmningar om sanning, tro och vetande.

Ett påstående är sant i koherent mening om det hänger samman med ett annat. Det går åt många sammanhängande påståenden för att påståendet skall vara bevisbart. Ett annat sätt att bestämma sanningen är att bestämma denna som överensstämmelse (korrespondens). Det betyder att sanningen stämmer överens med hur något förhåller sig. Tron delas upp i tro som försanthållande, som förtroende och slutligen som auktoritetstro. Kvalificerade trosföreställningar kallar UJ vetande.

Till detta noterar jag att sanningen enligt UJ:s resonemang bestäms som själva förutsättningen i en process där tro, respektive vetande förutsätts skapa rum för kunskap.

Detta utifrån att vetande definieras som tro som har goda skäl för sig.

Jag observerar att UJ:s anslag kan betraktas som generellt. Det kan läggas till grund i diverse mänskliga sammanhang.

Det katolska i UJ:s anslag ligger i att han via bibliska referenser hänvisar till Thomas av Aquino, inte främst till bibeln, när han skall redovisa vad begreppet tro på Gud står för.¹

1

1.1.1 Sanning som koherens s 20-23

Ett påstående är sant om det hänger samman med ett annat. Det går åt många sammanhängande påståenden för att påståendet skall vara bevisbart.

1.1.2 Sanning som korrespondens 23-27

Sanningen som överensstämmelse, det betyder att sanningen d v s stämmer överens med hur något förhåller sig.

Avbildningsteorin. Det språkliga uttrycket avbildar strukturen hos det ting som den återspeglar.

Nej; Wittgenstein.

Nej; Lonergan (jesuit f 1904 nythomist) som avvisar picture-thinking Istället skall man söka överensstämmelse mellan påstående och sakförhållande.

Realismtänkande respektive antirealism-tänkande.

Realismtänkande; samband mellan verklighet och återgivning av verkligheten.

Anti-realismtänkande; återgivningen alltid färgad av återgivaren.

1.2 Tro s 27-30

Belief (trosföreställning i generell mening). Faith, (trosföreställning i religiös mening)

(Cognitio = kunskap)

Tro att, kognitiv tro (tro som försanthållande)

(Fiducia = förtroende)

Tro på (dvs ha förtroende för någon)

Testimoniell tro, (auktoritetstro, tro på andras vittnesbörd)

1.3 Vetande 30-38

Kvalificerade trosföreställningar kallar vi vetande.

Know how, veta hur

Know that, veta att

Aristoteles

phronesis, kunskap om det praktiska, etiken

episteme, den vetenskapliga kunskapen, ex v matematik

1.3.1 Vad är vetande?

Vetande är tro i meningen försanthållande. (det hela är sant och har goda skäl för sig)

Tro blir vetande när möjligheten till misstag är utesluten, (tron är sann). Vidare när det påstådda har goda skäl för sig (tron är rättfärdigad)

Vetande är sann tro, en tro som utesluter misstag, den är rättfärdigad. Vetandet hör alltså hemma i den s k kognitiva tron.

1.3.2

Fundamentism, hur våra trosföreställningar skall vara beskaffade för att ligga till grund för vetande.

Dessa skall vara konstruerade som ett flervåningshus där trosföreställningarna på alla plan skall ha skäl för sig, d v s vara evidenta (evidens, latin, uppenbar)

Men fundamentismen är inte det enda sättet att skaffa epistemisk säkerhet. Grunden kan också läggas i att vi erfar, förstår, reflekterar och fäller omdömen.

Det går inte att utesluta människan i vårt sökande efter visshet. Vetande är något vi människor skapar. Vi skall sträva efter objektivitet men är det mänskliga subjektets involvering är ofrånkomligt.

1.4 Religiös tro: tillit och försanthållande. 38-41

Tron i bibeln står grovt räknat för människans svar på Guds tilltal, men innebär även försanthållande. (Jesu uppståndelse. I NT pistis, tillit, förtroende, trofasthet.

Tron exemplifieras av den som betraktas som en av kristenhetens största tänkare, Thomas av Aquino. i dennes Summa theologiae
Termer i Summan

Credere Deum (Gud finns och har vissa egenskaper)

Credere in Deum =personlig relation fides caritate formata, d v s fiduciell tro

Credere Deo, tro när Gud uppenbarar sig, testimoniell tro

Tro innebär enligt UJ både tillit och försanthållande. Trons källa är för honom föreställningar som ingår i den gudomliga uppenbarelsen, ex vis Jesu budskap om Guds rike.

Endast den kognitiva formen av tro kan läggas till grund för vetande eller kunskapsanspråk.

I UJ:s bok behandlas förhållandet mellan den religiösa tron och förnuftet.

2 Tron och förnuftet genom historien

Utifrån relationen tro och förnuft gör UJ i detta kapitel en idéhistoriskt bestämd exposé över utvecklingen fram till sekularisering och framväxande ateism.

Närmast vid sidan om noterar jag att UJ inledningsvis (s 46-49) påstår att Kyrkan *valde* att anknyta till visst i tiden avvisa annat. F a valde man att anknyta till filosofin som en förnuftets aktör, förmedlare av något allmänmänskligt.

UJ tonar alltså ner att omgivningen ingick i den skapande process som den kristna tron som historisk företeelse redan i den första utformningen utgjorde. Som historisk företeelse och därmed också tankemässigt har kyrkan, medvetet eller omedvetet, många herrar.

Dessutom påstår han (s 49-54) att de bibliska texterna är för magra att ur dem utarbeta någon teori om förhållandet tro och förnuft.

I själva verket framträder i bibeltexterna ett av guds(kristus)tro färgat vetande utifrån vilket man läser sin omgivning och hävdar vad som är förnuft respektive oförnuft. Paralleller kan dras till nutida verklighet där tankar i den egna kulturkretsen genomsyrar lagstiftningen och därmed också idealen. Det är alltså inte korrekt att behandla underlaget som magert.

Kapitlet i stort är en idéhistoriskt bestämd exposé över utvecklingen fram mot sekularisering och en framväxande ateism.

Men UJ slutar inte där. Kapitlet avslutas med en redovisning av den filosofiska teologins återkomst och Johannes Paulus II:s encyklika "Fides et ratio" från 1998. I anknytning till Thomas av Aquino pläderar där påven för samverkan mellan tro och förnuft, mellan fysik och metafysik.

Jag ser kapitlet som ett försök till rättvisande karakteristik av relationen kristen tro och förnuft över tid. Detta utifrån tankegångar hos de mest kända filosoferna och utifrån strömningarna i tiden.

Anmärkningsvärt är det utrymme UJ ger katolikernas vilja att åstadkomma ett samspel mellan förnuft och tro. Detta f a genom att lyfta fram encyklikan "Fides et ratio" med dess betoning på metafysiken och det utrymme som bereds åt nythomismen. Nythomismen beskrivs, kritiseras

² 2.1 Den tidiga kyrkan – begrepp och tankemodeller växer fram 49-54

2.2 Medeltiden – syntesernas tidevarv 54 f

Teologin levererar de innehållsliga problemställningarna, filosofin bidrar med analysmetoder och begreppsapparat. Man utgår från den gudomliga uppenbarelsens sanning.

2.2.1 Den tidiga skolastiken 55-57 (Skolastik är den filosofiska och vetenskapliga huvudströmningen under högmedeltiden.)

Tron överordnad förnuftet

Anshelm (f 1033) tron som försöker förstå, fides quaerens intellectum och credo ut intelligam.

2.2.2 Den aristoteliska skolastiken 57-63

Aristoteles träder fram ur glömskan, den platonska tanketraditionen backar.

Hos Thomas (f 1225) syntes mellan tro och förnuft.

Kärnord hos Thomas; "gratia supponit naturam". Naturen förutsätter nåden.

Människan kan tillägna sig nåden bara genom att använda sig av sitt förnuft.

Thomas med sin aristotelism; kunskap börjar med sinneserfarenhet, inte som tidigare med själslig introspektion (den tidigare platonismen)

Med uppenbarelsen som utgångspunkt rör det sig för Thomas del om sacra doctrina, d v s teologi. Med förnuftet som utgångspunkt bedriver han den form av teologi som utgör en del av filosofin.

Men den naturliga förnuftskunskapen inte fullödig. Målet nås genom fides caritate formata, d v s fiduciell tro.

Förnuftet bereder marken för den religiösa tron.

Under senmedeltiden bröts syntesen tro – förnuft sönder allt mer.

Nominalismen, allmänbegreppen blott namn, i dess kölvatten bredde skepticismen ut sig.

Voluntarismen, allt underställt Guds vilja. Skillnaden mellan gott och ont vilar på viljebeslut från Guds sida.

Occam (f 1287) både nominalist och voluntarist. Gud dock bunden av motsägelselagen.

Guds absoluta makt nådde Luther via Biel. Luther starkt kritisk till förnuftets roll i den kristna tron.

Den nominalistiska filosofin bröt sönder den medeltida syntesen tro vetande och banade väg för den nya tidens skilsmässa mellan tro / förnuft.

2.3 Nyare tiden – syntesen bryter samman 64

Tydligare skillnad mellan det religiösa och det profana. Filosofin började uppfattas som en egen disciplin.

2.3.1 Den individualistiske skeptikern 64 ff

Från renässansen, hur man skall undvika skepticismen.

Luther (f 1483), den individuellt vunna vissheten får avgörandet, inte den kyrkliga traditionen. Även Loyola (f 1491) individuellt präglad.

Denne grundar sin visshet om Guds vilja i egen religiös erfarenhet.

Montaigne(1533-1592), skepticisms fader. Skeptisk till både religiösa, filosofiska och naturvetenskapliga utsagor. Håll dig till din trostradition dennes motto och som katolik höll han sig till denna trostradition.

Man försökte övervinna skepticismen genom rationalism och empirism.

2.3.2 Rationalism och empirism 66-72

Rationalism. Förnuftet den säkraste källan till kunskap om verkligheten.

Men bara Gud kan garantera att människan kan lita på sina kunskapsförmågor. Därför behövde Cartesius (f 1596) framlägga bevis för Guds existens.

Empirism. John Locke (f 1632), medvetandet tom när människan föds. Innehållet i människans medvetande är hämtat från hennes erfarenheter.

2.3.3 Upplyst deism, sekularisering och framväxande ateism 72-88

Kant (f 1724). Upplysningen är människans uppvaknande från omyndighet till förmågan att använda sitt eget förstånd.

³ Inledning 46-49

Kyrkan *valde* att anknyta till visst i tiden avvisa annat. F a valde man att anknyta till filosofin som en förnuftets aktör, förmedlare av något allmänmänskligt.

2.1 Den tidiga kyrkan – begrepp och tankemodeller växer fram 49-54

UJ De bibliska texterna för magra att ur den utarbeta någon teori om förhållandet tro och förnuft.

2.2 Medeltiden – syntesernas tidevarv 54 f

Teologin levererar de innehållsliga problemställningarna, filosofin bidrar med analysmetoder och begreppsapparat. Man utgår från den gudomliga uppenbarelsens sanning.

2.2.1 Den tidiga skolastiken 55-57 (Skolastik är den filosofiska och vetenskapliga huvudströmningen under högmedeltiden.)

Tron överordnad förnuftet

Anshelm (f 1033) tron som försöker förstå, fides quaerens intellectum och credo ut intelligam.

2.2.2 Den aristoteliska skolastiken 57-63

Aristoteles träder fram ur glömskan, den platonska tanketraditionen backar.

Hos Thomas (f 1225) syntes mellan tro och förnuft.

Kärnord hos Thomas; "gratia supponit naturam". Naturen förutsätter nåden.

Människan kan tillägna sig nåden bara genom att använda sig av sitt förnuft.

Thomas med sin aristotelism; kunskap börjar med sinneserfarenhet, inte som tidigare med själslig introspektion (den tidigare platonismen)

Med uppenbarelsen som utgångspunkt rör det sig för Thomas del om sacra doctrina, d v s teologi. Med förnuftet som utgångspunkt bedriver han den form av teologi som utgör en del av filosofin.

Men den naturliga förnuftskunskapen inte fullödlig. Målet nås genom fides caritate formata, d v s fiduciell tro.

Förnuftet bereder marken för den religiösa tron.

Under senmedeltiden bröts syntesen tro – förnuft sönder allt mer.

Nominalismen, allmänbegreppen blott namn, i dess kölvatten bredde skepticismen ut sig.

Voluntarismen, allt underställt Guds vilja. Skillnaden mellan gott och ont vilar på viljebeslut från Guds sida.

Occam (f 1287) både nominalist oh voluntarist. Gud dock bunden av motsägelselagen.

Guds absoluta makt nådde Luther via Biel. Luther starkt kritisk till förnuftets roll i den kristna tron.

Den nominalistiska filosofin bröt sönder den medeltida syntesen tro vetande och banade väg för den nya tidens skilsmässa mellan tro / förnuft.

2.3 Nyare tiden – syntesen bryter samman 64

Tydligare skillnad mellan det religiösa och det profana. Filosofin började uppfattas som en egen disciplin.

2.3.1 Den individualistiske skeptikern 64 ff

Från renässansen, hur man skall undvika skepticismen.

Luther (f 1483), den individuellt vunna vissheten får avgörandet, inte den kyrkliga traditionen. Även Loyola (f 1491) individuellt präglad.

Denne grundar sin visshet om Guds vilja i egen religiös erfarenhet.

Montaigne(1533-1592), skepticismens fader. Skeptisk till både religiösa, filosofiska och naturvetenskapliga utsagor. Håll dig till din trostradition dennes motto och som katolik höll han sig till denna trostradition.

Man försökte övervinna skepticismen genom rationalism och empirism.

2.3.2 Rationalism och empirism 66-72

Rationalism. Förnuftet den säkraste källan till kunskap om verkligheten.

Men bara Gud kan garantera att människan kan lita på sina kunskapsförmågor. Därför behövde Cartesius (f 1596) framlägga bevis för Guds existens.

Empirism. John Locke (f 1632), medvetandet tom när människan föds. Innehållet i människans medvetande är hämtat från hennes erfarenheter.

3 Har tron en egen rationalitet?

Kapitlet belyser tre sätt att närma sig trons sanningsfråga varav ett positivistiskt bestämt.⁴

Positivisterna bedömer tron rationellt. Endast det är trovärdigt som har rationella skäl för sig. UJ talar om neutralitetsmodellen.

På den andra sidan står flera teologer som utgår från att trons sanning är något för sig, skilt från annan sanning. UJ omvandlar också detta tänkande till en modell och talar om autonomimodellen.

Sedan "toppar" UJ framställningen genom att beskriva och förorda något han kallar dialogmodellen. Där överlappar tro och förnuft delvis varandra, något som förutsätter dialog. Här hänvisar UJ till Thomas av Aquino. Man skulle kunna tala om att tro och förnuft är integrerade med varandra.

Detta föranleder från min sida följande kommentar.

Utifrån en positivistisk betraktelse är det inte förnuftigt att tänka sig vare sig Gud eller frälsning. Detta inte heller i en betraktelse där tron principiellt är något för sig, skild från alldaglig verklighet. Så inte ens i den sk dialogmodellen, där tro och förnuft förutsätts överlappa varandra. Detta såvida det går en skarp skiljelinje mellan tro och och det bevisbara och där allt döms utifrån bevisbarheten.

Som jag ser det skulle däremot varken Gud eller frälsning diskvalificeras på förnuftets grund i det jag kallar en historiskt betingad betraktelse.

En sådan kan sammanfattat beskrivas på följande sätt.

Om den kristna tron kan helt allmänt påstås följande. De kristna trosuttrycken ingår i det flöde av föreställningar, tankar och handlingar, irrationellt som rationellt betingade, som är en förutsättning för mänsklig samvaro. Dessa trons olika uttryck förutsätter jag interagera med aktuell verklighet på i princip liknande sätt som sker till vardags utan att vi tänker på det.

För egen del villkorar jag det specifikt kristna till dess bibelanknytning, närmare bestämt till en historisk kritisk läsning av bibeltexterna. Därtill hör att bibelförståelsen är kombinerad med förnuft i samhällsanalysen. När så sker kan en existentiellt betingad liksom samhällsomvandlande trosövertygelse växa fram.

Denna är historiskt betingad och i mitt fall även *isolationistisk* till sin karaktär. Isolationistisk genom att jag personligen lägger allt i min kristna tro under en enda huvudsynpunkt, försoning.

Utifrån försoningen som huvudsynpunkt

läser jag bibeln
orienterar jag mig i tillvaron
betraktar jag kyrkan.

Den underliggande tro som UJ bekänner betraktar jag också som *isolationistisk*. Detta utifrån att denne företräder en kyrka som utifrån "Med tanke på Gud" har sina tydligaste fästen i

Thomas av Aquinos teologi och dennes syn på förhållandet tro och förnuft, eller mer allmänt uttryckt i kyrkans tro och lära.

Utifrån UJ:s antydningar om Ola Sigurdssons och Jayne Svenungssons postmoderna teologi anar jag en annan hållning. Hos dessa tycks ideal och trosföreställningar behandlas som i sak allmängiltiga företeelser. Dessas omvandlingar över tid till narrativ tas för något naturligt. Vad jag erfarit drar de sig själva inte ur detta trosspel utan deltar i detta. Deras hållning är utifrån UJ:s antydningar och min terminologi *integreristisk*.⁵

⁵ Inledning utan rubrik 158-160

Förstånd, förmågan att abstrahera, bilda begrepp, tillgodogöra sig.

Förnuft foga samman till välgrundade omdömen och sanningsanspråk. Är det sant? Stämmer det.

fides quae trosinnehållet

fides qua trosattityden, den kan vara kognitiv, fiduciell eller testimoniell.

(episteme, den vetenskapliga kunskapen, epistemisk säkerhet, absolut säkert vetande)

1 Epistemiskt och 2 rationellt rättfärdigande av trosföreställningar. 1 Bevisbart sant, 2 sant i betydelsen att en förnuftig person kan anse något vara sant.

3.1 Neutralitetsmodellen. 160-164

Förnuftet gemensamt för alla mskor. Den religiösa tron skall bedömas som varje annan slags övertygelse.

Den religiösa tron skall ses utifrån ett evidentialistiskt och externalistiskt betraktelsesätt.

Evidentialism = ha goda skäl för sig, tron skall styrkas av förnuftsargument, vara universellt övertygande.

Externalism=neutralt utanförperspektiv. Exempel på företrädare för både det ena och det andra Ingemar Hedenius.

Invändning: Det mänskliga förnuftets historiskt-kulturellt betingade karaktär.

3.2 Autonomimodellen. 164-168

Utgår från att tron och förnuftet inte har mycket att göra med varandra.

Tron skall bedömas inifrån trons eget perspektiv.

Religionen ett eget autonomt område. Nygren. Frågar efter ett meningsskapande sammanhang.

Fideismen. Tron rättfärdigad i sig själv. Kierkegaard, Barth.

Rudolf Bultmann Naturlig teologi en omöjlighet. Tron det enda sättet att närma sig Gud. Filosofin arbetar i "Unglaube"

UJ Rimligt att tänka sig att det krävs viss inlevelse (jmf musikalitet) för religiös inlevelse. Men man underskattar det mänskliga förnuftet. Hur reagerar autonomisterna på tro som de själva inte delar?

3.3 Dialogmodellen 168-172

Tro och förnuft överlappar delvis varandra. Förutsätter dialog.

Det finns gemensamma nämnare i alla former av mänsklig rationalitet.

Företrädare Thomas ab Aquino.

Specialform processteologin. Gud involverad i världens tillblivelse och förändras av denna. Panenteism.

Dialogmodellen en kompromiss mellan neutralitets- och autonomimodellen.

3.4 Utvärdering 172-185

Fristående notis

Inkommensurabilitet är en **vetenskapsteoretisk** term som avser att något inte kan jämföras med något annat vid mätning, något inte kan mätas, eller något är ojämförbart eller oförenligt med något annat. Motsatsen är **kommensurabilitet**. Inkommensurabilitet är även en term som ingår i **Thomas Kuhns** teori om **paradigmskiftet**, ungefär i betydelsen "ojämförbarhet av tankemönster".

Jag; via nya kunskaper och insikter tänker man i bästa fall om.

UJ Naturvetenskapliga upptäckter kan göra att man tänker om religiöst. Motigt att som många intellektuella kristna leva i två världar. Dels är Mose författare till Moseböckerna, exemplifierar UJ, dels är han det inte.

UJ Anhängarna till autonomimodellen gör sig dummare än de är medan anhängarna av neutralitetsmodellen tror att de klarar av mer än de faktiskt gör.

UJ Vad som anses förnuftigt beroende av den tid och den kultur man lever i...Vår förmåga att resonera tränar vi upp inom ramen av vår historiska och kulturella kontext.

(Mikael Stenmark företräder enligt UJ presumptionismen = man skall betrakta varje övertygelse som rationell tills det dyker upp goda skäl att anta motsatsen.)

UJ Förordar i detta kapitel det han kallar dialogmodellen, en dialogmodell av "externalistiskt" slag (öppen för argument från olika håll).

4 Gör tron anspråk på sanning?

I detta kapitel behandlas vad tron är och trons anspråk på sanning utifrån två kristna hållningar.

Tron ter sig för vissa begriplig även om den inte alltid motsvarar bokstavlig sanning. Man har enligt UJ en kognitiv uppfattning. För andra kommer vikten att läggas vid den religiösa trons mening och syfte. Den hållningen ges av UJ beteckningen en icke kognitiv uppfattning. Dock menar UJ att det inte går att vare sig renodla de båda hållningarna eller att ställa den ena mot den andra.

Till detta lägger jag att den religiösa tron också är ett ögonblickets försanthållande. Guds sanning skrivs i nuet. Den är i den egenskapen existentiell sanning. Jag tänker här på Jesus som inte enbart hänvisar till Gud eller vittnar om Gud. Han är Guds ord i sina möten med människor.

Förutsatt terminologin kognitiv religiös tro respektive icke kognitiv religiös tro har fog för sig är detta existentiella försanthållande både kognitivt och icke kognitivt till sitt väsen. Men tron i existentiell mening visar på det otillräckliga i terminologin.

Förutsättningen här och i övrigt är att religiös tro förutsätter tro på Gud. Gud i sin tur förutsätts vara "evig, allsmäktig, allestädes närvarande, allvetande och fullkomligt god". Så förstådd menar jag att den kristna läran om Gud är en konstruktion.

Skall Gud beskrivas mera verklighetsnära är det i formen av vittnesbörd (Gud är som) inte via läror (Gud är). Bibeltexternas sammantagna vittnesbörd menar jag vara ett enda långt exempel på det omöjliga i att slutgiltigt fånga Guds väsen annat än i form av vittnesbörd om denne Gud.

Denna min hållning får de mest vittgående konsekvenser för den kyrkliga lärobildningen. Detta tydligast på hur kyrkorna både formulerar sina trosbekännelser och ser på dem.

Vad som är kognitiv tro i UJ:s mening respektive inte är det blir därigenom också förskjutet. Den kognitiva tron vilar på vittnesbörd, för mig på vittnesbördet från Kristus och i vittnesbördets förlängning på vittnesbördets konsekvenser. Det ena går över i det andra. Därigenom blir gränserna mellan "kognitiv" respektive "icke kognitiv" tro om möjligt ännu suddigare.

Till detta skall fogas att jag som konsekvens av mitt synsätt har en annan invinkling än UJ på religiös tro som företeelse. Den religiösa tro som UJ förutsätter, utgår ytterst från kyrkan och är en frukt av kyrkans tro. För mig är religiös tro som företeelse en utlöpare av mänskliga bilder och föreställningar om och av den verklighet vi lever i. Gentemot denna sticker den tro som bottnar i bibel- och kristustro ut. Denna ser jag utifrån min grundsyn på det generella

samspelet mellan tro och vetande som en utmanande trosvariant både i det dagliga trosspelet och i kyrkans liv. ⁶

⁶ De kristna i gemen tycks i UJ:s skrivning och terminologi kunna separeras från varandra enligt följande. En grupp håller tron för i huvudsak sann, den andra förbinder inte tron med sådana sanningsanspråk.

UJ talar om kognitiv sanning = som verkligheten faktiskt är funtad, respektive icke kognitiv sanning = religiösa utsagor inte kopplade till några sanningsanspråk.

4:1 Den kognitiva uppfattningen om religiös tro 190-193

Kognitiv tro omistlig. Olika uttryck för kognitiv tro kan vara meningsfulla utan att därför göra anspråk på bokstavlig sanning.

Den kognitiva uppfattningen förutsätter enligt UJ att religiösa utsagor är något av följande:

deskriptiva... fact-stating

referentiella. pekar ut något bestämt bortom sig själv

explanatoriska... ex att universum finns till förklaras av att Gud skapat den

Exempel på referentiell tro är Thomas av Aquinos yttrande "att tro är att tänka instämmande"

Utsagan är referentiell eftersom den pekar utöver sig själv mot Gud.

Slutsats; En kognitiv (försanthållande) uppfattning förutsätter således inte enligt UJ absolut epistemisk (vetenskaplig) säkerhet.

4.2 Den icke-kognitiva uppfattningen om religiös tro 193-198

Skillnaden mellan mening och sanning förutsättning för den icke-kognitiva uppfattningen om religiös tro.

Anhängarna hävdar att alla uttryck för religiös tro bör betraktas som icke-kognitiva.

Den icke-kognitiva uppfattningen kan säga att trons funktion är av etisk-moralisk karaktär

emotiv karaktär (svarar mot mänskliga behov)

expressiv karaktär (uttryck för människans existentiella erfarenheter)

pragmatisk karaktär (hjälpa människor att lösa sina problem

performativ karaktär (genom riter skapa menings- och värdesammanhang)

Med inspiration från Wittgenstein har religionen annat ändamål än att skapa underlag för fakta.

Enl wittgenstein- uttolkaren D Z Phillips (f 1934, teolog, religionsfilosof. Hävdar att religionsfilosofi är vetenskapen om det religiösa språkets innebörd för troende människor) ger de religiösa uttrycken möjlighet att uttrycka ett visst slags existentiell hållning till livet. Man ser världen ur ett existentiellt-religiöst perspektiv.

Pragmatismen, (sanningsteori som koncentrerar sig på handlingars och påståendens praktiska konsekvenser) hävdar att religionens mening är att hjälpa människor att leva. Religionsfilosofins uppgift är att klargöra hur religiösa människor använder språket. En sann övertygelse förutsätts vara praktiskt nyttig.

Svensk representant Ulf Zackariasson. Religionen skall skapa nytta och sammanhang.

4.3 Utvärdering 198-205

Det finns inga vattentäta skott mellan de kognitiva, de moraliska och de fiduciella aspekterna på våra liv. De moraliska och de fiduciella aspekterna lever inte i en egen värld isolerade från våra försanthållanden.

5 Gud, språket och verkligheten

Bakom den något kryptiska kapitelrubriken döljer sig ett innehåll som jag sammanfattar i följande ord.

Kapitlet har tre delar. I en första redovisas tre kristna sätt att tala om Gud.

I anslutning till Thomas av Aquino ger UJ det första sättet beteckningen via positiva. (man tillskriver Gud egenskaper som man gör när man bedömer människor). Det andra sättet att tala om Gud får heta via negativa, som har sin motsvarighet i mystikernas sätt att tala om Gud som det stora okända. Det tredje sättet att tala om Gud ger UJ beteckningen via eminentia, den upphöjda och fulländande vägen.

I kapitlets andra del behandlar UJ två olika sätt att se på verkligheten, dels realists, dels antirealistens. Enligt realisten kan kunskap om verkligheten testas mot verkligheten själv. Enligt den "metafysiske" realisten finns verkligheten oberoende om någon erfar den eller inte. Verkligheten är som den är. Antirealisten däremot menar att människans medvetande är en nödvändig förutsättning för att vi skall kunna säga att någonting finns. UJ påpekar att det är sällan som någon renodlat förordar den ena respektive den andra uppfattningen. UJ fastnar själv för det han kallar kritisk realism. Slutligen markerar UJ att även naturvetaren måste vara konstruktiv i sin beskrivning av verkligheten.

I kapitlets slutdel behandlar UJ graden av bildspråk när vi talar om verkligheten respektive om Gud.

För mig ger kapitlet f a kunskap om den kristna föreställningsvärlden, f a om våra gudsbilder. Detta utifrån att Gud från människans sida alltid är en tänkt Gud. Först när en människa drabbas av Gud kan läget åtminstone temporärt upplevas på ett annat sätt.

Som jag ser det avslöjar sättet att nalkas Gud mer än annat den egna personligt bestämda verklighetsuppfattningen. Det som sägs om Gud ingår de facto i den egna trosbekännelsen. Ateism, deism, känsla av att leva i gudsnärhet, liksom även i många fall sinnessjukdom, tillägger jag utifrån egen självavårdserfarenhet, döljer sig bakom sättet att tala om Gud.

I realiteten är hela detta kapitel således en redovisning av metafysiskt konstruerade gudsbilder och hur dessa påverkar talet om Gud.

(Begreppet metafysik som begrepp står ursprungligen för den sanna verkligheten bortom den yttre iakttagelsen (fysiken). För mig betecknar metafysik den föreställda verkligheten. Detta här och genomgående.)

Till detta lägger jag slutligen följande. UJ:s utgångspunkt är Thomas av Aquinos sätt att nalkas Gud, alltså inte en Gud grundad på bibelteologiska överväganden.

En på bibelteologi grundad undersökning av vad begreppet Gud står för skulle ge de mest skiftande resultat. Detta utifrån att gudsbilden säger mer om bibelförfattarens fromhet än om

Gud själv. Om inte förr skulle man vid en sådan undersökning också tvingas inse att bibeltexterna ofta avslöjar mer om mänskliga föreställningar än om Gud.⁷

⁷ Frågan gäller hur språket och verkligheten hänger ihop. Detta är enligt UJ ett av filosofernas "många stridsäpplen".

I detta kapitel redovisa inte den problematiken utan olika sätt att använda språket i samband med religiös tro för att sedan behandla två olika slags verklighetsuppfattningar.

5.1 Tre sätt att tala om Gud 210-212

nämigen via positiva, via negativa och via eminentia. (Pseudo-Dionysios, vidarefört av Thomas)

Skillnad mellan direkt och indirekt tal. Även det indirekta talet kan vara referentiellt d v s peka ut något bestämt bortom sig självt. De religiösa uttrycken ofta indirekta. Det går enligt J att översätta indirekt tal till direkt, men det har sina problem.

5.1.1 Via positiva 212 f f

Man tillskriver Gud egenskaper på samma sätt som man gör i andra sammanhang. Men svårt eftersom Gud skapat ex nihilo. Gud ingen orsak i vanlig mening. Thomas menar att via positiva är av ringa värde.

5.1.2 Via negativa 214 f

=vad Gud inte är:

I sin kärna ett sätt att förneka att Gud har del i den begränsning som kännetecknar tingen i världen.

Ett ord är ekvivokt dvs flertydigt

Våra ord får en annan betydelse när de syftar på Gud.

Via negativa mystikernas språkbruk när de talar om Gud.

Leder till att man inte kan säga någonting om Gud med hjälp av det mänskliga språket. Gud det stora okända.

5.1.3 Via eminentia 216-220

Den upphöjda vägen

Förutsätter både via positiva och via negativa.

Tal om Gud med ett analogt språkbruk (analogi d v s likhet, överensstämmelse), där orden ändrar betydelse utifrån sammanhanget.

Det är skillnaden i likheten och likheten i skillnaden som gör att man kan använda ett analogt språkbruk.

Guds egenskaper skiljer sig från tingens egenskaper genom att vara mer fulländade än dessa.

Thomas föredrar för analogt språkbruk när han talar om Gud, där Gud står för det fulländade.

Analogt språkbruk enligt Thomas via attributionsanalogi (det råder ett orsakssamband) alternativt via proportionalitetsanalogi (sambandet uppdragas genom en jämförelse mellan två olika begreppspar.)

Det analoga sättet att tala om Gud utvecklades för att göra det möjligt att tala om Gud.

5.2 Två sätt att se på verkligheten 220 f

Realism, antirealism.

5.2.1 Ett illustrerande exempel. 221-225

Realistens verklighetsuppfattning, saker och ting finns där oavsett om någon lägger märke till det eller inte. Verkligheten något vi upptäcker inte något vi skapar.

Antirealisten, omöjligt att säga något om tingen oberoende av våra erfarenheter av dem. Vad vi har tillgång till är tingen så som de uppfattas av oss.

5.2.2 Realism och antirealism – en närmare förklaring 225-233

Enligt epistemisk realism kan vi få kunskap om verkligheten oberoende av oss. Kunskapen kan testas mot verkligheten själv

Enligt den epistemiska antirealismen är kunskapen präglad av att den är vår kunskap.

Enligt den metafysiska realismen finns verkligheten oberoende av om någon erfar den eller har kunskap om den... Saker och ting är som de är.

Enligt den metafysiska antirealismen utgör medvetandet en nödvändig förutsättning för att vi skall kunna säga om något alls finns.

Men man möter sällan någon som renodlat företräder den ena eller den andra uppfattningen.

Undantag i den absoluta idealismen företrädd av Hegel och Fichte. Fichte menar att den egna tankeprocessen frambringar den materiella verkligheten.

Hilary Putnam f 26 (man, filosof, var från 60-talet central inom västerländsk filosofi) har kommit till en modest form av antirealism. Även naturvetaren lägger till egna konstruktiva element till sin beskrivning av verkligheten... I anslutning till pragmatisten John Dewey (1859-1952, en av pragmatismens frontfigurer) talar P om att man kan nå fram till ett slags kvalificerad form av konsensus.

5.2.3 Utvärdering 233-241

UJ förordar kritisk realism.

Den kritiska realismen förutsätter att det finns en existens oberoende av oss mskor, men tänker sig även att verkligheten är förmedlad på ett mänskligt sätt. Han ansluter sig även till korrespondensteorin om sanning som säger att sanning förutsätter överensstämmelse mellan påstående och verklighet.

UJ avslutar med att beskriva sin livshållning som modest realistisk, d v s som en medelväg mellan skepticism och intellektuellt övermod.

5.3 Vad menas med att Gud är verklig? 241-247 När realisten När realisten säger att Gud är verklig menar hen att Guds existens är oberoende av oss mskor och våra föreställningar om Gud. Företredare Roger Trigg (f 1941, religionsfilosof).

Antirealisten; Gud något som vi själva skapar. Antirealisten talar om gudsbilder. Företredare Don Cupitt (f 1934, betraktad som radikal teolog)

UJ gillar Trigg.

UJ, den Gud som bibeln talar om verkar inte vara anpassad efter våra tankekonstruktioner.

UJ närmar sig gudsfrågan utifrån det analoga (jämförbara) språkbruket, väl vetande att Gud inte är en människa.

6 Att argumentera kring gudsfrågan

Kapitlet inleds med att UJ presenterar det gudsbegrepp han utgår från. Det fortsätter med att han presenterar olika typer av argument mot Guds existens, f a problemet med gudstro i en tillvaro där ondskan är ett ofrånkomligt faktum. Slutligen presenterar han filosofiska argument för Guds existens. Dessa leder till slutsatsen att det är möjligt att tro på Gud, om än inte nödvändigt.

Här kommenterar jag det gudsbegrepp UJ presenterar. Därefter de av honom presenterade exemplen på argument mot Guds existens. Det övriga samlar jag upp i en sammanhållen slutkommentar.

Först alltså om det enligt UJ allmänt accepterade gudsbegreppet. Detta bestämmer UJ med följande ord.

Gud evig, allsmäktig, allestädes närvarande, allvetande och fullkomligt god. Skapare och ett väsen av personkaraktär, vilket innebär att Gud är utrustad med medvetande och fri vilja och kan tilltalas som ett Du. Gud sin egen orsak och inte beroende av ngn annan för sin existens, transcendent, vilket bl a innebär att Gud inte kan bli föremål för mänsklig sinneserfarenhet.

Detta föranleder följande kommentar.

Som UJ ser Gud, blir Gud en av oändligt många skapelser av människor, således en gudsbild, inte Gud själv. T o m en bibelteologiskt grundad bibelns Gud har sitt ursprung i enstaka historiskt betingade vittnesbörd om Gud. Och Jesu Gud har fått sitt innehåll bestämt av den trostradition Jesus levde i men f a fått sin färg av Jesu föreställningar om Gud i sina konkreta möten med sin omgivning.

Själv tror jag mig äga visst grepp om något som skulle kunna motsvara Gud. Detta genom att förbinda Gud med livet som faktum (A), dessutom med en personlig Gud genom att luta mig mot specifika trosvittnesbörd (B).

A Gud förbunden med livet som faktum ger sig till känna i lagstyrda strukturer som bestämmer skeendet samtidigt genom en delvis slumpstyrd utveckling
Detta faktum har allt levande att förhålla sig till. Detta innefattar även människor som inte säger sig tro (på Gud)

B En personlig Gud är avhängig trosföreställningar. Denne trons Gud uppenbarar sig för mig som *trosglimtar* f a förbundna med Kristus och den trostradition som är förbunden med denne. Glimtar med speciell lyskraft utgår från Golgata och den tomma graven.

A låter sig alltså ej tankemässigt förenas med B men som kristen är jag förpliktad till såväl A som B.

För mig är alltså insikten att jag själv fått del av livets under kopplat till att jag är överlåten till Kristus (=tror på Kristus) avgörande för min kristna tro.

När det gäller olika argument mot Guds existens lyfter UJ fram de naturalistiska förklaringarna. (enbart naturlagarna ger svar på de religiösa frågorna). Han hänvisar till Durkheim d 1917 (Samhällets behov av auktoriteter som kan kontrollera människor.) Feuerbach d 1872 (Gud en projektion av den fullkomliga människan) Marx d 1883 (religionen opium för folket) Freud d 1939 (Gud projektion av fadersbilden)

Om ovan refererade naturalistiska förklaringar behöver sägas att de är utformade utifrån analyser av hur kristen tro i praktiken fungerade. De är därför inga argument i sakfrågan.

Slutligen blir den Gud som i detta kapitel låtit sig bestämmas "utifrån trons samsyn" i och med det ondas verklighet ogripbar för förnuftet. Samme Gud verifieras inte heller av de s k gudsbevisen. Vad gudsbevisen söker påvisa är att tillvaron förutsätter en igångsättare och möjliggörare. Detta utifrån att allt inte kan ha tillkommit av en slump, varken livet som faktum eller tillvarons sinnrika samspel. En Gud måste ligga bakom men inte nödvändigtvis den Gud som träder fram "utifrån trons samsyn",tillägger jag.

För mig är det på grund av ovanstående uppenbart att den svaga punkten i kapitlet ligger i förutsättningen, definitionen av Gud "utifrån trons samsyn". Denne Gud ser jag som en konstruktion, en skapelse av människor.

Mitt alternativ till Gud är långt ifrån lika enhetligt som den Gud som framträder utifrån "trons samsyn". Gudsbilderna tycks mig lika många som det finns människor. Redan i bibeln framträder Gud i de mest skilda gestaltningar.

Vad jag för min del anknyter till är, som jag redovisat ovan, de gudsbilder som har sitt ursprung i Kristus. Här är Gud trons Gud, en existentiellt närvarande Gud, inte en Gud som förnuftet kan verifiera med vare sig gudsbevis eller försäkringar.

Denne Gud har fått sin utformning i trosdelen av mitt inre, d v s i den del av mig som står för tro till skillnad från det i mig som registrerar fakta. Ingen undgår för den delen den ständiga dialogen mellan det trodda och ögats vittnesbörd.

Livet ser jag på den grunden som ett oupphörligt spel mellan tro och verklighet, där det ena skall stimulera det andra.

Det för min tro specifika är alltså inte det faktum att jag tror utan att jag tror på Kristus. Detta i sin tur har påverkat min gudstro.

Min gudstro är alltså subjektivt bestämd, den är bestämd av min kristustro.

När detta väl är sagt tvingar mig mitt av kristustro uppfyllda inre att även ha skapelsens Gud för mina ögon, men ingen okomplicerad skapargud fri från tillvarons gåtfullhet. Jag anar med mitt förstånd en bakomliggande skaparkraft vars storhet visar sig i skapelsens under och vars obönhörlighet avslöjas i livets många gånger obarmhärtiga växlingar.

Jag är alltså delad i mitt inre, Gud är för mig såväl trons Gud som den Gud som möter gensvar i mitt förnuft. En dubbelhet behärskar alltså mitt inre, en spänning mellan det trodda och det "insedda", en spänning om man så vill mellan tro och vetande.

Så ser inte UJ det. Slutkapitlet i hans framställning "Att argumentera kring gudsfrågan" är öppet till sin karaktär. Inga säkra svar ges. Den tro UJ företräder, där tro och förnuft närmast

per definition befinner sig i dialog, kan fortsätta sitt sökande efter gemensamma nämnare. UJ ser inte att det han själv förutsätter, Gud "utifrån trons samsyn", omöjliggör detta. ⁸

⁸ 6.1 Varför argument 255-261

Frågan om Guds existens mot bakgrund av den kristna trostraditionen.

Det enligt UJ allmänt accepterade gudsbegreppet.

Gud evig, allsmäktig, allstades närvarande, allvetande och fullkomligt god. Skapare och ett väsen av personkaraktär, vilket innebär att Gud är utrustad med medvetande och fri vilja och kan tilltalas som ett Du. Gud sin egen orsak och inte beroende av ngn annan för sin existens, transcendent, vilket bl a innebär att Gud inte kan bli föremål för mänsklig sinneserfarenhet.

När det gäller olika argument mot Guds existens lyfter UJ fram de naturalistiska förklaringarna. (enbart naturlagarna ger svar på de religiösa frågorna). Han hänvisar till

Durkheim d 1917 (Samhällets behov av auktoriteter som kan kontrollera människor.)

Feuerbach d 1872 (Gud en projektion av den fullkomliga människan)

Marx d 1883 (religionen opium för folket)

Freud d 1939 (Gud projektion av fadersbilden)

6.2 Olika typer av argument mot Guds existens 261- 269 (Utifrån det gudsbegrepp som enligt UJ är allmänt accepterat)

De naturalistiska förklaringarna. (Begreppsförklaring; enbart naturlagarna ger svar på de religiösa frågorna)

Durkheim d 1917 Samhällets behov av auktoriteter som kan kontrollera mskor.

Feuerbach d 1872 projektion av den fullkomliga mskan

Marx d 1883 opium

Freud d 1939 projektion av fadersbild

Det onda som argument mot Guds existens försökte man på "trossidan" få grepp om genom att apologetiskt skilja mellan naturligt ont och moraliskt ont.

6.2.1 Det logiska problemet med det onda 269-277

Det onda enligt UJ det starkaste argumentet mot Guds existens. Detta utifrån UJ:s konstruerade förutsättning att Gud är allsmäktig och god i ett enda stycke.

John Mackie f 1917, filosof, ateist förnekar förekomsten av en Gud som på samma gång är god och allsmäktig.

Alvin Plantinga, f 1932 prot teolog och filosof laborerar med fri vilja som argument för en Gud som är både god och allsmäktig. UJ; " definierar man fri vilja på det sätt som Plantinga gör tycks det vara logiskt möjligt att förena Guds allmakt och godhet med förekomsten av moraliskt ont i världen".

Problemet med det naturligt onda och Guds existens utifrån av UJ uppsatta kriterier.

Privationsteorin. Augustinus. Det onda en brist i tingens fullkomlighet. Ingår i försöken att lösa teodicéproblemet, eller i förlängningen UJ:s frågeställning om Guds existens.

6.2.2 Evidensproblemet med det onda 277-283

Tron på Guds existens osannolik av evidensskäl.

Exempel William Rowe. (f 31 teolog, filosof som gick från tro till någon form av ateism, analytisk filosof och religionsfilosof) Tron på en allsmäktig och god Gud orimlig.

Processteologin vidgår att Gud inte är allsmäktig.

När man försvarar Gud gör man det utifrån att Gud respekterar den fria viljan.

6.3 Det ontologiska argumentet 283-293

A posteriori-argument för Guds existens, argument utifrån vad mskan erfarit (erfarenhetsgrundat argument)

A priori-argument (icke grundat på erfarenhet) = det ontologiska argumentet, Anshelm.

Det finns något som är fullkomligt, det fullkomliga måste existera för att vara fullkomligt.

Men enligt Kant en otillåten övergång från tänkt existens till verklig existens.

Men Plantinga (protestant, kalvinist) och Hartshorne (bl a processteolog) driver att det går att förbinda möjlig existens med nödvändig existens.

(Modal logik studerar bl a möjligheter och nödvändigheter.)

6.4 Det teleologiska argumentet 293-302

(Allt kan förklaras utifrån dess ändamål)

Tingen tyck samspela på ett sätt som inte bara kan bero på slumpen.

Naturalistiskt sätt att se. Allt beror på slumpen.

Kant gillade det teleologiska argumentet, men det bevisade inte Guds existens.

David Hume f 1711. Allt fungerar inte perfekt, men endast i så fall kan man tänka sig en intelligent skapare. Allt kan ha uppstått slumpmässigt

"Med tanke på Gud" avslutande ord

Var hör det jag sysslar med hemma? Det frågar jag mig i de mest skilda sammanhang. Sällan känns något färdigutrett förrän jag fått den frågan besvarad. Så inte heller i detta sammanhang.

Vad UJ:s bok "Med tanke på Gud" beträffar hör den hemma i flera sammanhang. Den är som framgått en religionsfilosofisk framställning. Samtidigt går det inte att ta miste på att författaren är katolik, dessutom jesuit. Det är mycket som kretsar kring Thomas av Aquino i framställningen, mera tunt med de bibelteologiska anspelningarna. Gud blir kyrkans lära om Gud och sanning inomvärldslig sanning uttryckt i filosofiska termer.

Hos UJ är det högt i tak. UJ skyggar inte för att redovisa religionskritiska filosofer, samtidigt lika angelägen att lyfta fram kristet bekännande kollegor som argumenterar för Guds existens. Själv läser jag regelbundet de centraleuropeiska jesuiternas organ "Jesuiten" så jag är van vid tongångarna. Det är som tillhörde det jesuiternas gener att förutsätta att det på ett eller annat sätt går att förena tro med förnuft, kultur och vetenskap.

Vad innehållet beträffar syftar UJ till att skapa reda i förhållandet tro och inomvärldsligt förnuft. Allt med relevans till huvudfrågan om förnuftets plats i den kristna tron. Men till några definitiva slutsatser kommer UJ inte. Därtill kommer att boken är översiktlig och därmed per definition oprecis. Samtidigt är den så rik på referenser att det blir svårt att hålla huvudfrågan levande.

Vad UJ beträffar är det uppenbart att hans katolska hemhörighet styr honom, samtidigt hindrar den honom att spetsa till frågeställningarna. Dessutom är det utifrån de premisser UJ ställt upp, omöjligt att få svar på frågan. Han ställer ojämförbara storheter mot varandra. På en sidan finns Gud, den Gud som människor definierat (konstruerat), på den andra den verklighet som människor konstaterat.

Det för min del allra bästa är att UJ med sin framställning lockat mig att ställa egna frågor, dessutom tvingat mig till egna ställningstaganden.

För mig är tron, som läsaren märkt, en utmanare i ett dagligt trosspel där tron utmanar sanningen och sanningen i sin tur tron. Ur detta trosspel växer livet fram, såväl det goda som det onda. Så också den kristna tron, där tron för mig koncentreras till Kristustro med fokus på kors och uppståndelse. Utmanare är verkligheten och sanningen i alla dess olika former.

Dessutom låter sig Gud inte förstås annat än i bilder. T o m Jesus levde på sina bilder av Gud. I och med det dras även Kristustron in i det trosspel där tro utmanar sanningen och sanningen tron.

För mig är riktmärket korset och den kristna församlingen min tillflyktsort. Men det är i nuets möten som Gud uppenbarar sig för mig. Den Guden behöver inte bevisas. Spåren är bevis nog.